

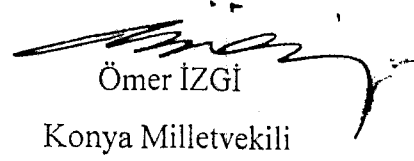
16927/2/1047
40692

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük
Teklifi ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

Ömer İZGİ
Konya Milletvekili

GENEL GEREKÇE

5.3.1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İ t z    n n 60, 79, 81, 83, 87 ve 91 inci maddeleri, 7.2.2001 tarihli 713 numaralı TBMM Kararıyla de i tirilmi tir. Bu de i ikli in amacı, 713 sayılı Karara ilişkin teklifin genel gerekçesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin daha hızlı, verimli, etkin ve sağlıklı  alı abilmesini sağlamak olarak belirtilmiş ve ülkenin ihtiyacı olan kanunların mümkün olduğunca çabuk çıkarılması, bunu teminen de kanunların görüşülmesi prosedürüne dair maddelerin değiştirilmesi  ng r lm  tir.

713 sayılı TBMM Kararı ile ilgili olarak açılan iptal davası hakkında Anayasa Mahkemesi Kararı 18.6.2002 tarihli ve 24789 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Anayasa Mahkemesi 713 sayılı Kararla TBMM İ t z   n n 60, 81, 87 ve 91 inci maddelerinde yapılan bazı değişiklikleri, Anayasaya aykırı bularak iptal etmiş ve bu iptal hükmünün, Kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından ba layarak    ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Bu süre 18 Eylül 2002 tarihinde sona ermiştir.

Bu i t z  k teklifi ile, Anayasa Mahkemesince iptal edilen İ t z  k maddeleri, iptal gerekçeleri de dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1.- Teklifin birinci maddesi ile Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi ile ilgili hükümlerde Anayasa mahkemesinin kararı çerçevesine yeni düzenlemelere gidilmiştir.

713 sayılı Kararla, İçtüzüğün 81 inci maddesi değiştirilerek ülkenin ihtiyacı olan kanunların çabuk çıkarılması için ve Meclisin daha hızlı ve verimli çalışmasına yönelik yasama sürecini kısaltan bir prosedür oluşturulmuştur. İçtüzüğün 60 ıncı maddesinin altıncı fıkrasında yapılan bir değişiklikle tasarı veya tekliflerin tümü üzerinde soru cevap süresi on dakika ile sınırlandırılırken, 81 inci madde ile maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamaması hükme bağlanmış, tasarı ve tekliflerin kanun yapma tekniği nedeniyle şeklen yer verilen yürürlük ve yürütme maddeleri ile yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğu ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılmaması ve önerge verilememesi öngörülmüş, ayrıca maddeler üzerinde siyasi parti grupları, Hükümet ve komisyona tanınan konuşma süreleri kısaltılarak beşer dakika ile sınırlandırılmış ve maddeler üzerinde şahıslara söz hakkı verilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi, çağdaş demokrasilerde, siyasi tercihlerin ve kararların oluşumunun mümkün olan ölçüde geniş ve açık tartışmalarla sağlanacağı, yasama işlevi yerine getirilirken, iktidar-muhalefet diyalogu içinde Meclis iradesinin yansıtılmasında yapılan konuşmalar kadar bir aydınlanma ve bilgilenme aracı olan soruların da öneminin yadsınamayacağı, özellikle teknik düzenlemeler içeren tasarı ve tekliflerin konuya yabancı üyelerce anlaşılabilmesinin büyük ölçüde soru-cevap yoluyla sağlanabileceği, sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeyen soruların, Meclis çalışmalarını ve yasama işlevinin etkili ve sağlıklı biçimde yerine getirilmesini engelleyeceğinin açık olduğu, ancak tasarı ve tekliflerin olabildiğince çabuk çıkarılabilmesi için İçtüzüğün 81 inci maddesi ile maddeler üzerinde soru sorulması yasaklanıp, 60 ıncı madde ile de tasarı ve tekliflerin tümü üzerindeki soru-cevap işleminin on dakika ile sınırlandırılarak milletvekillerinin soru sorma haklarının yasama işlevinin gereği gibi yerine getirilmesini engelleyecek biçimde sınırlandırılmasının demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemeyeceği belirtilmiştir.

Bu nedenle, teklifin 1 inci maddesi ile soru ve cevap işleminin, sınırsız bir tartışma ortamı olamayacağı ancak milletvekillerinin de soru sorma haklarını rahatça kullanabilecekleri bir süreye ihtiyaç duydukları gerçeği dikkate alınarak ve İçtüzüğün 81 inci maddesinde kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında siyasi parti grupları, komisyon ve

Hükümet adına yapılan konuşmalara tanınan yirmişer dakikalık süreye paralel olarak, yirmi dakika süre ile sınırlandırılması ve maddeler üzerinde de on dakikalık soru-cevap süresi tanınması öngörülmektedir.

Ayrıca, kanun tasarı ve teklifleri görüşülürken, yasama faaliyetlerine siyasi partilerin, hükümetin, komisyonların ve üyelerin katılımlarının sağlanması için yapılan konuşmaların yasanın konu, kapsam ve diğer özelliklerini de gözeterek Meclis iradesinin sağlıklı oluşumuna olanak verecek bir süre içinde yapılması gereği çerçevesinde; maddeler üzerinde tanınan 5 dakikalık süre Danışma Kurulunca aksi bir karar alınmadıkça, teklifin tümü üzerindeki konuşmaların yarısına yani hükümet, komisyon ve siyasi partiler için 10 dakikaya çıkarılmış; milletvekillerine de maddeler üzerinde söz hakkı tanıyarak 5 dakika süre verilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile, 81 inci maddenin birinci fıkrasının (d) bendi yürürlükten kalktığından tasarı ve tekliflerin yürürlük ve yürütme maddeleri gibi yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğu ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde de görüşme açılabilmesi ve önerge verilebilmesi mümkün hale gelmiş, bu nedenle söz konusu bent ile ilgili teklifte herhangi bir düzenlemeye gerek görülmemiştir.

MADDE 2.- TBMM'nin 713 sayılı Kararı ile yapılan İçtüzük değişikliği öncesi milletvekilleri maddelerin her fıkrası için ayrı ayrı en fazla dört önerge verebilirken ve esas komisyon ve Hükümet için bu konuda bir sınırlama yokken, 87 nci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle, her madde için milletvekillerince Anayasaya aykırılık önergeleri dahil en fazla 3, Hükümet ve Komisyonca birer tane önerge verilebileceği düzenlenmişti. Anayasa Mahkemesi Kararında bu düzenlemenin milletvekillerinin önerge verme haklarını önemli ölçüde zorlaştırdığını ve bu durumun yasama işlevinin tam olarak yerine getirilememesine yol açtığını belirtmiştir. Bu nedenle, ikinci madde ile her madde için milletvekillerine, Anayasaya aykırılık önergeleri dahil en fazla beş önerge verilebileceği hükme bağlanmış, Hükümet ve Komisyon için önerge verme konusunda herhangi bir sınırlama getirilmemiştir.

MADDE 3.- Önceki düzenleme ile yalnız temel kanunlar ve İçtüzük için özel görüşme ve oylama yöntemi belirlendiği halde 713 sayılı Kararla İçtüzüğün 91 inci maddesi değiştirilerek, ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunları da eklenmiş, ayrıca bu özel görüşme ve oylama yönteminin yanısıra maddeler üzerinde önerge verilip verilemeyeceğinin Genel Kurulca karara bağlanacağı kabul edilmişti. Bu tespite hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebileceği gibi, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması

halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilecektir. Anayasa Mahkemesi, söz konusu maddedeki “temel kanun” ve “ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunları”nın kapsamının açık olmadığı, her tasarı ve teklife özgü biçimde uygulanacak görüşme ve oylama usulü önceden bilinemeyeceğinden objektiflik sağlanamayacağı, bu maddenin belirlilik, genellik, soyutluk ve öngörülebilirlik özellikleri taşınamaması nedeniyle, yasama yetkisinin amacına uygun biçimde kullanılmasına elverişli olmadığı gibi hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmadığı gerekçeleriyle maddeyi iptal etmiştir.

İçtüzüğe 16.5.1996 tarihli 424 numaralı Kararla eklenen 91 inci madde ile, gerekçesinden anlaşıldığı üzere Medeni Kanun, Ceza Kanunu gibi temel kanunları veya İçtüzüğü bütünüyle değiştiren kanun tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda özel bir görüşme usulüyle ele alınabilmesi imkanı sağlanmış ve bu tür tasarıların kısa bir sürede sonuçlandırılabilmesi amaçlanmıştır.

Teklifin 3 üncü maddesi ile de, söz konusu değerlendirmeler çerçevesinde, İçtüzüğün 91 inci maddesinde yapılan değişiklikle, temel kanunlar ve İçtüzüğü bütünü ile veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı ve tekliflerin hepsi için geçerli bir özel görüşme ve oylama yöntemi belirlenmiştir. Söz konusu tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün hangi maddelerden oluşacağına, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile alınan önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebileceği gibi, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebileceği ve maddeler okunmaksızın bölümlerin ayrı ayrı görüşülüp, bölümler üzerinde İçtüzüğün maddelerin görüşülmesi ile ilgili hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

MADDE 4.- Yürürlük maddesidir.

MADDE 5.- Yürütme maddesidir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA İÇTÜZÜK TEKLİFİ

MADDE 1.- 5/3/1973 tarihli ve 584 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün 81 inci maddesinin Anayasa Mahkemesince iptal edilen birinci fıkrasının (b) bendinin son cümlesi ile dördüncü fıkrası aşğıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Tasarı veya teklifin tümü üzerinde soru ve cevap süresi yirmi, maddeler üzerinde on dakika ile sınırlıdır.”

“Maddeler hakkında konuşma süreleri bunun yarısı kadardır.”

MADDE 2.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün 87 nci maddesinin Anayasa Mahkemesince iptal edilen birinci fıkrasının son cümlesi aşğıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından her madde için beşten fazla önerge verilemez.”

MADDE 3.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün Anayasa Mahkemesince iptal edilen 91 inci maddesi aşğıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Madde 91.- Temel kanunları ve İktüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değıştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün hangi maddelerden oluşacağına, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebileceği gibi, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilir. Bu takdirde bölümler, maddeler okunmaksızın ayrı ayrı görüşülür. Bölümlerin görüşülmesinde maddelerin görüşülmesine ilişkin hükümler uygulanır.

MADDE 4.- Bu İktüzük hükümleri, yayımını takip eden ayın başında yürürlüğe girer.

MADDE 5.- Bu İktüzük hükümleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.